



DEWALLENS & PARTNERS
— ADVOCATENKANTOOR —

JURIDISCHE ASPECTEN VAN WILSBEKWAAMHEID

Christophe Lemmens

Advocaat

Gastprofessor UAntwerpen

Lid Federale Controle- en Evaluatiecommissie Euthanasie

Overzicht

- Inleiding
- Categoriele vs. functionele standaard
- Beoordelaar
- Beoordelingswijze
- Specifiek: euthanasiecontext
- Besluit

Inleiding

- Vaak begripsverwarring

Bv. Wet Patiëntenrechten: *“in staat tot een redelijke beoordeling van zijn belangen”, “wilsbekwaam”* en *“in staat om zijn rechten zelf uit te oefenen”*

Bv. Euthanasiewet: *“oordeelsbekwaam”*

Bv. Orgaantransplantatiewet: *“in staat is om zijn wil te uiten”*

Bv. Experimentenwet: *“in staat is zich een oordeel te vormen”*

Bv. KB Tatoeages en Piercings: *“beslissingsvermogen”*

Bv. Bloedwet: *“in staat is een toestemming of advies te geven”*

- Beter uniformiteit: wilsbekwaam

-> mogelijkheid om draagwijdte en gevolgen van beslissing te overzien

Inleiding

- **Wilsbekwaamheid als *gatekeeper***
 - Bepaalt wie patiëntenrechten uitoefent en beslist: patiënt of vertegenwoordiger
 - Bepaalt wie euthanasie kan vragen
 - Bepaalt wettelijkheid tussenkomst arts
- **Tegelijkertijd aartsmoeilijk**
 - Verschillende standaarden, definities, criteria, elementen, procedures, testen, ...
 - Steen der wijzen of heilige graal?

Categoriale vs. functionele standaard

- **Categoriale standaard**
 - Beoordeling *in abstracto*
 - Categorie, statuut of diagnose is voldoende, bv. dwangopneming, psychiatrische stoornis, bewind, ...
 - Voordelen: rechtszeker, eenvoudig en consistent
 - Nadelen: eventuele autonomie patiënt gefnuikt o.w.v. onweerlegbaar vermoeden wilsonbekwaamheid

Categoriale vs. functionele standaard

- Functionele standaard
 - Beoordeling *in concreto*
 - Taakspecifiek en contextafhankelijk
 - Voordelen: sluit beter aan bij autonomie
 - Nadelen: veel moeilijker, intensiever
 - Verlichting: vermoeden van wilsbekwaamheid!
 - Misschien wel nog feitelijk vermoeden van wilsonbekwaamheid bij bepaalde categorieën van patiënten of beslissingen

Beoordelaar

- Behandelende arts moet beoordelen (Parl.St. WPR):

“De concrete beoordeling van het al dan niet in staat zijn van de patiënt om zelf zijn rechten uit te oefenen, gebeurt door de beroepsbeoefenaar in het kader van de contacten die hij met de patiënt onderhoudt. Het is met andere woorden de beroepsbeoefenaar die geconfronteerd wordt met de patiënt, die oordeelt over de bekwaamheid.”

- Desgevallend multidisciplinair overleg
- Soms voorstel voor rechter of andere arts

Beoordelaar

- Vgl. GwH 153/2015:

“in eerste instantie aan de arts tot wie het euthanasieverzoek is gericht, zich te vergewissen van de oordeelsbekwaamheid van de minderjarige.”

“Rekening houdend met de voormelde verplichtingen die op de behandelende arts rusten, evenals met het gegeven dat een persoon slechts toegang heeft tot het beroep van arts na het volgen van een medische opleiding die voldoet aan de door de wet omschreven voorwaarden, vermocht de wetgever redelijkerwijze van oordeel te zijn dat de behandelende arts zich in een situatie bevindt die hem toelaat met de nodige kennis te oordelen over de vraag of de minderjarige patiënt de werkelijke draagwijdte van zijn verzoek tot euthanasie en de daaraan verbonden gevolgen kan inschatten.”

Beoordelingswijze

- Vrije keuze arts
- Criteria die vaak terug komen:
 - Begripsvermogen
 - Redeneervermogen
 - Vrijheid van de wil
 - Maken en uitdrukken van een keuze
- Nadruk op proces en niet op beslissing
- O.w.v. vermoeden meestal geen probleem
- Aantekeningen dossier!

Beoordelingswijze

- Er blijft natuurlijk waas van onzekerheid bestaan
- Vgl. Justice Stewart over verbod op “*hard-core pornography*” (Jacobellis v. Ohio, US Supreme Court, 1964):

“I shall not today attempt further to define the kinds of material I understand to be embraced within that shorthand description; and perhaps I could never succeed in intelligibly doing so. But I know it when I see it, and the motion picture involved in this case is not that.”

Beoordelingswijze

- GwH 153/2015: eisers beriepen zich op onduidelijkheid van “oordeelsbekwaamheid”:

“vermogen van de minderjarige om de werkelijke draagwijdte van zijn verzoek tot euthanasie en de daaraan verbonden gevolgen te kunnen inschatten”

“geval per geval dient te worden vastgesteld, rekening houdend met het geheel van de omstandigheden die zijn situatie bepalen (medische toestand, leeftijd, maturiteit, enz.)”

“mede gelet op de voldoende duidelijke betekenis van het desbetreffende begrip en op het feit dat bij de beoordeling daarvan rekening dient te worden gehouden met het geheel van de omstandigheden die de situatie van de minderjarige bepalen, niet zonder redelijke verantwoording dat de wetgever geen nadere criteria heeft bepaald op grond waarvan de oordeelsbekwaamheid van de minderjarige dient te worden vastgesteld”

Beoordelingswijze

- GwH 153/2015:

“De behandelende arts, evenals de te raadplegen kinder- en jeugdpsychiater of psycholoog, zijn personen die beroepsmatig handelen. In die hoedanigheid kunnen zij, mede gelet op de opleiding die ze dienen te hebben gevolgd om toegang te kunnen krijgen tot hun beroep, niet worden geacht de draagwijdte van het in de bestreden wet gebruikte begrip « oordeelsbekwaamheid » niet te kennen”

“begrip « oordeelsbekwaamheid » in essentie een medische draagwijdte”

Specifiek: euthanasiecontext

- Patiënt moet “*bewust*” zijn
- Verzoek moet vrijwillig, overwogen en herhaald zijn, zonder externe druk
- Minderjarige moet “*oordeelsbekwaam*” zijn
- Procedurevoorwaarden moeten dit verzekeren:
 - Informatie en meerdere gesprekken over redelijke periode, o.a. “*duurzaamheid*” nagaan
 - Bespreking met naasten en verplegend team
 - Advies arts-consulent(en)

Specifiek: euthanasiecontext

- Taak arts-consulent:
 - Consulent toetst strikt genomen enkel ernstige en ongeneeslijke aard aandoening + lijden
 - Enkel bij niet-terminalen: psychiater of specialist moet lijden toetsen + vrijwillig, overwogen en herhaald karakter verzoek = vermoeden in vraag stellen!
 - Is advies, d.w.z. behandelende arts beslist
- Finale (marginale) toetsing door commissie

Specifiek: euthanasiecontext

- Minderjarigen: kinder- en jeugdpsychiater of psycholoog moet oordeelsbekwaamheid “*attesteren*” + tussenkomst ouders
- Oordeel consulent deze keer bindend (GwH 153/2015)!

Besluit

- Begrip wilsbekwaamheid in wetgeving alomtegenwoordig, zij het in andere bewoordingen
- Cruciaal begrip, maar aartsmoeilijk
- Veel ruimte voor artsen = goed!
- Nodige waarborgen inbouwen, zoals bij euthanasie



DEWALLENS & PARTNERS
— ADVOCATENKANTOOR —